

APPENDIX – 2

TOOL FOR PROFESSIONALS OTHER THAN MEDIA

Department of Home Science Extension and Communication

Faculty of Home Science

The Maharaja Sayajirao University

Vadodara.

Respected Madam / Sir,

I am a Ph.D. Student in the Department of Home Science Extension and Communication, Faculty of Home Science, M.S. University, Vadodara. I am pursuing Ph.D. research on **"Perceptions of Media Professionals and Professionals other than the media, on the Contemporary Role of Newspapers and the Television in the Democracy"**. In this context, I have prepared a research tool and you are chosen as a respondent to fill the questionnaire of my study.

Enclosed herewith please find questionnaire, with brief introduction of the topic on 'Role of media in democracy'.

I assure you that your information will be kept strictly confidential and will be used for research purpose only.

Looking forward for your positive co-operation.

Thanking you,

Guide:

Yours faithfully,

Dr. Anjali Pahad

Reader,

Dept. of Home Science

Extension and Communication,

Faculty of Home Science

The M.S. University,

Vadodara.

Ms. Varsha Parikh

(Ph. D. Scholar)

Role of Newspapers and the Television in the Democracy

Democracy requires media systems that provide people with;

- a wide range of opinion and analysis and

- debate on important issues. It reflects the diversity of citizens to promote public accountability.

The media's role is to pass on expert opinion to the public. It is an educational tool to explain flaws in the existing system. It performs political social, economical and cultural functions in modern democracies. It is the principal source of political information and public debate. It is the key to an informed, participating, self-governing citizens. It makes it easy for citizens to make intelligent decisions about public affairs. Media serves democracy. It protects democratic interests of the people. The media has an enormous social responsibility. With time news media gained economic and political power. Therefore, there is a need to regulate them so that they can be operated in the public interest, as the face of media has been changing fast with the growth of technology. In the present study attempt has been made to understand role of only two selected media viz, Newspaper and Television, in democratic society of India, as these are popular, easily and widely accessible by the Indian masses. Hence, here investigator seeks answers on :

- How far Newspaper and Television, perform various roles like a role of watch dog or to provide an accurate, detailed account of the day's news or to provide a medium for exchange of ideas of individuals and social groups or to provide a vehicle of expressing and clarifying the values of the society.

As the role of the Newspaper and Television are as a carrier of information. These both have duty to pass on the information, so that citizens in a democracy are able to become active participants in self governance. How satisfactorily both the media perform its role, opine for your responses in the given questionnaire.

QUESTIONNAIRE FOR PROFESSIONALS OTHER THAN MEDIA**SECTION – I****Part – A *Background Information***

Direction : Please state following information by tick marking (✓) or writing when even necessary in the space provided.

1. Age

- a) < 21 years.....
- b) 21-30 years.....
- c) 31-40 years.....
- d) 41-50 years.....
- e) 51-60 years.....
- f) >60 years.....

2. Sex

- a) Male
- b) Female.....

3. Place of Residence

- a) Baroda
- b) Ahmedabad

4. Educational Qualification

- a) <=12 th pass, Diplomas,
- b) Graduate.....
- c) Postgraduate and above.....
- d) Any other.....

5. Occupation

- a) Service
- b) Business
- c) Housewife.....
- d) Any other.....

6. Mention your designation and Nature of work.

7. Monthly Income

- a) Between Rs. 5,000 – 10,000
- b) Rs.10,001 to Rs. 15,000
- c) Rs.15,001 to Rs. 20,000
- d) Rs.20,001 to Rs. 30,000
- e) Rs.30,001 to Rs. 35,000
- f) \geq Rs. 35,001

SECTION – I

Part - B

Media Utilization Pattern

8. Please tick mark (✓) for the following media according to its use in your life.

No.	Type of media	Everyday	>=3 days in week	< 3 days in week
1	Radio			
2	Newspaper			
3	Magazine			
4	Television			
5	Internet			
6	Books			
7	Any other			

NEWSPAPER

Scores

9. In which language you prefer to read newspaper generally?

a) English	1
b) Hindi.....	1
c) Regional (In which language).....	1

10. For How many hours do you read newspaper on the following days?

Time	Scoring pattern	
	Week days	Sunday / Holiday
a) 30 minutes – 1 hour	1	1
b) 1 hour - 2 hours	1	1
c) 2 hours – 3 hours	1	1
d) >3 hours	1	1

11. How much do you like reading about following kind of news / topics in newspaper

	Scoring pattern	3	2	1
	Items in newspaper	Like a lot	Like moderately	Don't like
1.	International politics			
2.	National politics			
3.	Sports			
4.	Regional / Local politics			
5.	Private lives of famous people			
6.	Comic Stripes			
7.	Cartoons			
8.	Advertisement			
9.	Business and Commerce			
10.	Accidents / Disaster			
11.	Advice Columns			
12.	Editorials			
13.	Letter to the editors			
14.	Human Columns			
15.	Interviews			
16.	TV Columns			
17.	Film reviews			
18.	Economy			
19.	Science and Industry			
20.	Astrological forecast			
21.	Crosswords			
22.	Any other			

	Scores
11. For the following please give your preference of rank order from most important to less important in ascending order.	
a) Interesting Articles	1
b) Good quality (Paper and printing)	1
c) Good Coverage	1
d) Reputation of the newspaper	1
e) Name of the publisher	1
f) Name of the Editor	1
g) Easy availability	1
h) Affordability	1
i) Any Other	1
12. The purpose for which, I read newspaper is to	Scores
a) get acquainted with surrounding information	2
b) pass the time.	1
c) inform others about happenings.	2
d) develop own self	2
e) avoid loneliness.	1
f) relax	1
g) Any other	1
14. As a newspaper reader, I do	
a) Demand that paper comes clean about an error (by writing letter to editor for Content / language)	2
b) Watch out for development related messages and also for spotted difficulty inundate the editors with letters demanding the bases of the items.	1
c) Choose paper / channel intelligently rather than continue to buy/ view as others do.	2

TELEVISION

15. For How many hours do you watch T.V. on the following days?

Time	Scoring pattern	
	Week days	Sunday / Holiday
a) 30 minutes – 1 hour	1	1
b) 1 hour - 2 hours	1	1
c) 2 hours – 3 hours	1	1
d) >3 hours	1	1

16. In which language you generally prefer to watch television programs.

Scores

a) English program	1
b) Hindi Program	1
c) Regional program	1

17. Please tick mark (✓) below, how frequently do you watch Television programs

<u>Scoring pattern</u>	3	2	1
<u>T.V. Programs</u>	Regularly	Often	Sometimes
<u>1. News and Current Affairs</u>			
2. Quiz			
3. Sports			
4. Sponsored Serial in Hindi			
5. Feature film in Hindi			
6. Foreign serials			
7. POP Music (Indian)			
8. POP Music (Foreign)			
9. Hindi Songs			
10. National Program of dance and music			
11. UGC Program			
12. Science Program			
13. Health Program			
14. Any other			

	Scores
17. Major factors influencing choice of my TV program are :	
a) Time of Telecast	2
b) Type of Program	2
c) Entertainment value	2
d) Educational Value	2
e) Any other	1
18. As a viewer, I do	
a) Demand that channel comes clean about an error (Content / language)	2
b) Choose channel intelligently rather than continue to view as others do.	2
c) Any other	1

SECTION - II

Contemporary Role of Media in Democracy

Direction : As we all know media plays significant role in everyone's daily life. I am interested in knowing your perceptions regarding the contemporary role fulfillment of Newspaper and Television in democratic society of India. Given below are the statements for both the medium i.e. for **NESPAPER** & **TELEVISION**. Kindly read each statement carefully and **tick mark (✓)** in most appropriate column for **BOTH** the medium **SEPERATELY**. Here, GE represents - To Great Extent

SE represents - To Some Extent

LE represents - To Less Extent

		Statements	Newspaper			Television		
			GE	SE	LE	GE	SE	LE
		Contemporary media :						
L	P	informs about the threats from weather changes (eg. cyclones, floods, earthquake etc through news in newspaper / TV)						
F	N	shows programs on conflicting values (eg. Newspaper articles / TV serials show value related to both Indian culture and western culture)						
F	P	transmits information useful in everyday life (eg. Commercial advertisement, news coverage by newspaper and TV)						
J	N	gives more prominence to the articles/ programs by the favoured author / producer / director (eg. Coverage of Shobha Dey's articles in newspaper / In TV Ekta Kapoor's serials during prime time)						
L	P	provides information on meaning and significance of events (eg. Information coverage in newspaper / TV on Pongal / Baisakhi / Janmastmi festival regarding the festivals and its importance)						
F	N	gives uncensored news which may prove harmful for society (eg. local newspaper / channels exaggerating issues of communal riots)						
E	N	leads to the feeling of insecurity and intimidation (eg. coverage of earthquake affected areas of Gujarat by various news channels/ newspaper)						
L	N	conveys less of message and gives more of entertainment. (eg TV programs like 'Khichdi', office-office have no message and just entertainment)						
F	P	promotes linguistic culture in the society (eg. various regional newspaper like Sandesh / Aapla Gujarat or various channels like gujarati,Z punjabi etc cater to linguistic interest of masses)						

		Statements	Newspaper			Television		
		Contemporary media :	GE	SE	LE	GE	SE	LE
F	N	promotes vulgarity and nudity in the society. (eg. Page 3 celebrities' photographs in newspaper or M TV programs leads to promote vulgarity)						
L	N	provokes early sexual activity, drug and alcohol use by showing uncensored scenes in advertisements and serials (eg. Coverage of advertisement in newspaper or serials / advertisement in TV provokes unhealthy habits among the masses)						
L	N	manipulates information to increase circulation / T R P . (eg. news regarding tensions are manipulated for getting publicity by Newspaper and TV)						
L	N	suppresses information for commercial gain. (eg. information regarding health hazards of smoking are suppressed due to pressures from advertisers both by Newspaper and TV)						
J	P	mobilizes various social groups to take quick action (eg. Newspaper and TV motivated people to take a quick action during the time of Earthquake / Sunami / polio vaccination campaign)						
L	N	sensationalizes the issues / events by providing unnecessary coverage (eg. In Newspaper/ TV, in the issues of rape/ suicide distantly related details are repeated to make it sensational and ultimately it looses the significance of news/ events)						
J	N	coverage contains excessive urban concentration.						
L	P	actively interprets and comments on certain information / issues on its own (eg. Newspaper / TV coverage on expert views on various issues help in interpreting the content of the news/ programs)						
F	N	report on sensitive issues and events by loosing sense of balance and fairness. (eg. during communal conflicts, breaking news/ news given in haste lacks the information by large section of newspaper / TV)						
L	P	increases audience horizons by diffusing new practices, skills and technology. (eg. In Newspaper advertisement of computer / mobile with its advanced facilities makes people aware about new technology where as in TV, demonstration of various products in the program of Asian Sky Shop widen audience horizons for new practice, skills and technology)						

		Statements	Newspaper			Television		
		Contemporary media :	GE	SE	LE	GE	SE	LE
L	P	links together elements of society that are not connected through interpersonal channel. (eg. In Newspaper, doctors / lawyer's responding the queries of common people whereas TV provides linkage in talk back sessions in agriculture programs where experts are in the labs and farmers are in the field)						
J	P	respects the culture, spiritual values and wisdom of others (eg. God channel, Q channel or programs like Aastha, Om Namah shivay on TV or weekly supplements in newspaper inculcate spiritual values among people)						
F	P	helps on implementing socio-economic development objectives. (eg. Newspaper providing information on how to preserve resources or TV programs like krishi darshan / schemes for farm documentaries on the developmental programs encourage people participate and gain socio-economic development)						
L	P	develops sense of responsibility among people. (eg. In Newspaper / TV coverage of social advertisement on Safety rules while driving, Save girl child, AIDS awareness etc.)						
L	P	generates common experiences to the people. (eg. In Newspaper / TV programs like Rasoi show / Kaun Banega Crorepati, Reading / watching sports program share common feeling to readers / viewers)						
J	N	finds little or no place of development message unless of commercial value.						
E	P	bridges inequality between information rich and information poor people. (eg. Information in Newspaper / TV regarding Health fitness , computer literacy)						
L	P	helps to change the orthodox attitudes of the people. (eg. In Newspaper / TV coverage showing equality of gender or various social issues like dowry etc)						
E	N	projects those images and norms which discourage female employment particularly in higher status occupation. (eg. TV serials often shows that women with higher status jobs / women whose carrier occupy her whole day, neglects family responsibilities and ultimately sacrifice that eminent position for family)						
E	N	often perpetuates unfavourable stereotypes of women (eg. Newspaper / TV coverage focusing on women's victimization, beauty tips, cooking, fashion and health).						
E	N	sensationalize portrayals of women for profit purpose. (eg. Newspaper / TV advertisement, comparing woman's structure with the structure of vehicle)						

		Statements	Newspaper			Television		
		Contemporary media :	GE	SE	LE	GE	SE	LE
J	P	provides information to the people on issues beyond their immediate communities.(e.g.Newspaper / TV information coverage on local, district, state, national and international affairs gives information.)						
E	N	intentionally categorizes people in various classes. (eg. Newspaper articles on TV, Bollywood, sports, celebrities or corporate professional / TV shows like "Life style of rich and famous people" or "Sitara ki duniya" emphasised how people are divided in various class)						
E	N	has great predominance of celebrity based program (eg. Newspaper article like Time please or TV programs like Jeena Isi ka naam hai, nach baliye, Current bollywood etc)						
L	N	concludes information/ views with own preconceived notion. (eg. Newspaper articles / TV coverage regarding Ram Janm bhumi or issues of Sardar sarovar and its displaced people media professional presented one sided views.						
F	P	portrays essential values like patriotism, unity, honesty among people through various programs.						
F	P	motivates people to take purposeful action (eg. programs on consumer rights, peoples movement for environment protection etc. educate people regarding their rights as citizens)						
L	N	presents misleading role models (eg. programs like 'Shaktiman' misleads children to follow wrong actions and negative portrayal of women in serials like 'kahin kisi roz' etc. presents misleading role models)						
F	N	pours the programs / articles with low intelligent quotient.						
F	N	encourages negative behaviour among the masses (teaching materialism , anti-social behaviour, focuses often on many negative emotions like jealousy /hatred/revenge in the newspaper stories / family serials in TV)						
F	N	stimulate false needs among the viewers / readers (eg. Advertisement in Newspaper / TV serials make people attracted to those things which are really of not in need like using hi-tech mobile)						
F	P	identifies and ranks important public agenda (eg. Newspaper / TV coverage on reservation policy, civic amenities, adultery helps to understand people's need)						
J	N	use only selective stories that come over as wide coverage and objectives (eg. Newspaper / TV coverage where a death recorded or if any politician's relative gets injured then only priorities are given)						

		Statements	Newspaper			Television		
		Contemporary media :	GE	SE	LE	GE	SE	LE
E	P	provides platform for common people's issues and concerns. (eg. In Newspaper / TV ,Debate / Discussion with experts on various issues like prohibition of liquor in Gujarat, importance of girls' education gives scope to the societal people to share their views and concerns)						
E	P	reduce urban-rural divide impact through its coverage in various sections. (eg. Newspaper articles / TV programs on Cyber village, use of technology for better agricultural production helps to bridge gap between rural and urban areas)						
J	P	give space to a common man to make him / her a celebrity. (eg. Newspaper organise various programs like drawing competition, debate competition, kitchen queen or TV programs like SAREGAMA, Indian Idol, KBC)						
L	P	inform the public on what is going on in and around the world.						
J	P	brings the social problems in front of the individual of the society (eg. Newspaper / TV coverage on issues of malnutrition / street children / sex workers)						
E	P	helps to bring greater gender equality among the masses. (eg. In Newspaper / TV coverage on shouldering household responsibilities by women and men together or empowered women taking decision for her marriage / carrier etc)						
E	N	foster image of political leader / celebrity rather than issues and substances. (eg. Newspaper / TV coverage on Birthday celebration of political leader rather than his work for the welfare of the people)						
F	P	bridges wide gap between people's agenda and media agenda. (eg. coverage of information by Newspaper / TV on Returning of various Taxes, development of the city etc)						
J	P	is impartial and unbiased in reporting events for public importance.						
J	N	bias in providing large headlines / coverage in front page / prime time to the opposite ruling political party. (eg. Newspaper / TV channels, supported by BJP parties seldom give space to Congress or other opposite parties at least in front page / prime time)						
E	N	Invade in the celebrities / politician's private life too much to increase TRP / circulation. (Newspaper / TV coverage on film star visiting Banaras Shiva Temple / doing puja, Affairs and marriage of celebrities)						

		Statements	Newspaper			Television		
		Contemporary media :	GE	SE	LE	GE	SE	LE
J	N	projects selected perspectives for the crisis. (eg. Coverage in Newspaper / TV largely ignore the facts of structural causes of poverty / unemployment while talking about crime and criminals during the year)						
L	P	inspires people to become aggressive and violent in fulfilling their demands (eg. Newspaper article/ TV coverage on lawyer's / doctor's/ mazdoor union strikes encourages people to become aggressive in fulfilling their demands)						
L	N	promotes superficial expression of democracy i.e. single line judgement through participation (eg. at the end of discussion / debate making people participate thru SMS or asked to send "Y/N" response)						
L	N	is unable to keep alive the sentiments of the people (eg. repetition of the painful / aggressive scenes like earth quake, sunami / murder, rape on Newspaper / TV have desensitized people)						
L	N	misinterprets the issues by showing unnecessary details. (eg. Newspaper /TV coverage in the description of crime and other occurred incidence, misinterpret issue in such a way to create an impression in the minds of the people that government /police/ doctors /other institutions are not reacting / slow to react)						
L	N	fosters lack of interaction among the people as people are glued to the media and minimize on social and familial interaction.						
L	N	encourages passivity and takes people away from other, more direct experience (eg. One way communication through Newspaper / TV creates passivity. People just accept whatever is thrown to them through Newspaper / TV and do not explore)						

In the above perception scale first column depict aspects. Refer J- Justice, L- Liberty, E-Equality, F-Fraternity.

Scoring pattern for positive and negative statements

	Great Extent	Some Extent	Less Extent
Positive statements	3	2	1
Negative statements	1	2	3

SECTION – III

Kindly give your suggestions in terms of the role of the below mentioned category of people in strengthening the media performance in democratic state.

a) Citizens of the society

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

b) Media Professionals

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

c) Media Policy makers

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

SECTION - IV

Knowledge Regarding Democracy

Dear respondent,

India is a democratic country. Being a citizen of India, we all possess fundamental knowledge regarding democracy and its functioning pattern. Listed below are the items related to democracy. Kindly, answer each of the following item, as per its instruction.

Q.1 State whether following statements are True / False by encircling 'T' or 'F'

11) India has direct democracy	T / F
12) The possession of "right to vote" only establish democracy	T / F
13) Democracy infers that nation is greater than any political party.	T / F
14) Secret ballot is an unimportant base of democratic election .	T / F
15) Tolerance of criticism of ruling party is essential attribute of democracy.	T / F
16) Democracy thrives only when citizen's voice can be heard.	T / F
17) Democracy demands a system of constant interaction with societal people.	T / F

Q.2 Select an appropriate word from the words given below into the brackets and fill in the blanks :

- 1) In India every voter has vote. (one, two, three)
- 2) Democracy is based on
(consent of the people, imposed by the authority, government ideas)
- 3) Right of vote for common citizen of India is acquired at the age of
(18 years, 21 years, 25 years)
- 4) Municipal corporations are headed by
(Commissioner, Member of parliament, Mayor)
- 5) To obey the laws of our country is our (Fundamental right,
Directive principle, Duty as a citizen)

- 6) Indirect democracy is also known as
(monarchy, dictatorship, representative)
- 7) Secularism means
(Freedom of religion, Freedom of governance, Freedom from poverty)

Q.3 For the following, kindly match each term of column A representing democratic value with its right meaning in column B, in the space provided in front of column A.

A	Answer	B
e) Justice		d) promote status and opportunity irrespective of class, caste, gender, religion
f) Liberty		e) No discrimination in Social, economical and political front
g) Fraternity		c) freedom of thoughts, expression, belief, faith and worship
h) Equality		f) assure the dignity of individual and unity of the nation.

Q.4 Each of the following multiple answer, contains one wrong/ in-appropriate answer. Encircle (O) the Most IN-APPROPRIATE statement number.

1) Democracy means

- a) people freely participate in the governance of a country.
- b) government is made up of elected representatives of people.
- c) people are their own rulers.
- d) There is superior authority to control people's ruling.

2) Main features of democracy are

- a) enlightened citizens
- b) enlightened and wise leadership
- c) sound public opinion
- d) social and economic in-equality.

3) Various agencies formulating public opinion for democratic society are

- a) mass Media (like newspaper, periodicals, radio, television)
- b) political parties
- c) religion
- d) capitalists

4) In Indirect democracy,

- a) people elect their representatives in periodic elections.
- b) elected representatives make laws on behalf of the people.
- c) all the adult citizens of a country used to meet at a common place to take decisions about governing themselves.
- d) power remains with all the people.

5) Democracy assumes equality of

- a) men and women
- b) rich and poor
- c) educated and un educated
- d) none of the above

Q.5 Please categorizes by tick marking (✓) each of the following statements under Fundamental rights and Directive principle as stated in the democratic constitution.

No.	Fundamental rights / Directive principles	Fundamental rights	Directive principle
1	Ensure adequate means of livelihood to all citizens		
2	No distinction made on grounds of colour, caste, creed, religion, wealth, sex etc (Equality)		
3	Promote cottage industries in rural areas.		
4	Improve public health		
5	Enjoy freedom of speech and expression		
6	Protect interest of weaker section of society (right against exploitation)		
7	Free to profess, practice and propagates any religion		

Scoring pattern - For correct answer mark – 1 and

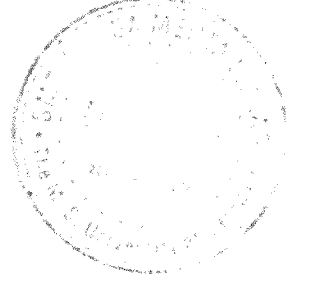
For in-correct answer mark -0

ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ હોમસાયન્સ એક્સટેન્શન એન્ડ કોમ્યુનિકેશન

ફેકલ્ટી ઓફ હોમ સાયન્સ

ધી મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટી

વડોદરા.

માનનીય મેડમ / સર,

હું હોમ સાયન્સ એક્સટેન્શન અને કોમ્યુનિકેશન વિભાગ, હોમસાયન્સ ફેકલ્ટી, મ.સ. યુનિવર્સિટી, વડોદરાની પી.એચ.ડી.ની વિદ્યાર્થીની છું. પી.એચ.ડી અભ્યાસ અંતર્ગત હું “માધ્યમો અને અન્ય વ્યવસાયિકોના લોકશાહીમાં વર્તમાન પત્ર અને ટેલીવીઝનની હાલની ભૂમિકા પ્રત્યેના દષ્ટિકોણો” ઉપર સંશોધન કરી રહેલી છું. આ સંદર્ભમાં સંશોધનની પ્રશ્નાવલી તૈયાર કરવામાં આવી છે અને આપની પ્રત્યુત્તર આપવા માટે પસંદગી કરેલ છે. આ પ્રશ્નાવલી સાથે લોકશાહીમાં વર્તમાનપત્ર અને ટેલીવીઝનની ભૂમિકા વિશે ટૂંકો પરિચય પણ આપેલ છે.

આપે જણાવેલી માહિતીને ફક્ત સંશોધન અર્થે જ ઉપયોગમાં લેવાનું તથા તેની ગોપનીયતા જાળવવાની બાંધેધરી આપુ છું.

આપના હકારાત્મક અને સહકારભર્યા વલણની અપેક્ષા સહ,

આપની વિશ્વાસુ,

માર્ગદર્શિકા :

ડો. અંજલિ પહાડ

રીડર, ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ હોમસાયન્સ

એક્સટેન્શન એન્ડ કોમ્યુનિકેશન,

ફેકલ્ટી ઓફ હોમસાયન્સ, મ.સ.યુનિવર્સિટી,

વડોદરા.

કુ. વર્ષા પરીખ.

(પી.એચ.ડી. વિદ્યાર્થીની)

લોકશાહીમાં વર્તમાનપત્ર અને ટેલીવીઝન ભૂમિકા

લોકશાહીમાં એવા માધ્યમોની જરૂર છે જે બહોળા સમુદાયના લોકોના મંતવ્યો અને તેમના પૃથક્કરણો તથા મહત્વના મુદ્દાઓ પરની ચર્ચા વિચારણાને સાચા અર્થમાં વાચા આપી પ્રતિનિધિઓ સુધી પહોંચાડે.

માધ્યમોનું કાર્ય નિષ્ણાતોના અભિપ્રાયને લોકો સુધી પહોંચાડવાનું હોય છે. આ એક હાલના તંત્રમાં રહેલી નિતિઓને સમજાવવાનું શૈક્ષણિક સાધન છે. આધુનિક લોકશાહીમાં તેના રાજકીય, સામાજિક, આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક એવાં વિવિધ કાર્યો કરવામાં આવે છે. રાજકીય માહિતી અને લોક ચર્ચા માટે આ મુખ્ય સ્ત્રોત છે. નાગરિકોને માહિતગાર કરનાર ભાગીદાર બનાવનાર તથા સ્વશાસિત કરનારી ચાવી છે. લોકોને લાગતા વળગતા મુદ્દાઓ માટે બુદ્ધિપૂર્વકના નિર્ણયો લેવામાં નાગરિકોને સરળતા અર્પે છે. માધ્યમો લોકશાહીને પોષે છે. તે લોકોના લોકશાહીના રસને સંતોષે છે. સાથે સાથે માધ્યમોની ઘણી મોટી સામાજિક જવાબદારી પણ છે. બદલાતા સમય સાથે સમાચાર માધ્યમોએ વિશાળ રીતે આર્થિક અને રાજકીયબળ મેળવ્યું છે. બદલાતા સમયના માધ્યમોના બદલાતા ચહેરાની સાથે ઝડપથી વિકસતી ટેકનોલોજીના આ સમયમાં માધ્યમો લોકોના હિતમાં વપરાય છે કે નહીં તે અર્થે નિયંત્રણ રાખવું જરૂરી છે. આ સંશોધન દ્વારા ફક્ત બે જ માધ્યમો, વર્તમાન પત્ર અને ટેલીવીઝન જે ભારતીય સમાજમાં ખ્યાતનામ તથા સરળતાથી મેળવી શકાતા અને બહોળા સમુદાય સુધી પહોંચેલા છે, તેની ભૂમિકાને સમજવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. અહીંયા સંશોધનકાર નીચે જણાવેલ પ્રશ્નોનો જવાબ જાણવા માટે આતુર છે.

- જેમ કે વર્તમાન પત્ર અને ટેલીવીઝન પૂરા દિવસની ચોકસાઈ ભરી માહિતી પૂરી પાડવા, વ્યક્તિગત અને સામાજિક જૂથો વચ્ચે વિચારોની આપ લે કરવામાં તથા સમાજમાં મૂલ્યોને અભિવ્યક્ત અને સ્પષ્ટ કરવામાં વગેરે જેવા વિવિધ કાર્યોમાં કેટલી હદ સુધી તેમની ભૂમિકા સંતોષકારક રીતે બજાવે છે. વર્તમાનપત્ર અને ટેલિવીઝન એ માહિતીની આપલેના માધ્યમો છે. આ બંનેની ફરજ સમાજના નાગરિકોને માહિતગાર કરવાની છે, જેથી કરીને લોકશાહીમાં સ્વશાસનના એક સક્રિય ભાગીદાર તરીકે તેઓ ભાગ ભજવી શકે, તો આ બંને માધ્યમોની ભૂમિકા અંગે આપના મંતવ્યો અહીં સાથે આપેલ પ્રશ્નાવલીમાં જણાવો.

માધ્યમના વ્યવસાયિકો માટેની પ્રશ્નાવલી

વિભાગ - ૧

પ્રાથમિક માહિતી

દિશા :- નીચે આપેલી માહિતીને ખરા (✓) ની નિશાની દ્વારા અથવા ખાલી જગ્યા આપી હોય ત્યાં લખી જણાવો.

૧. ઉંમર _____ (વર્ષમાં)

૨. જાતિ (સ્ત્રી/પુરુષ) _____

૩. રહેવાસી (વડોદરા/અમદાવાદ) _____

૪. શૈક્ષણિક માહિતી :

અ. શૈક્ષણિક લાયકાત.

ક) ૧૨મું પાસ, ડિપ્લોમા. _____

ખ) સ્નાતક (કયા વિષયમાં સ્પષ્ટતા કરો) _____

ગ) અનુસ્નાતક (કયા વિષયમાં સ્પષ્ટતા કરો) _____

ઘ) અન્ય કોઈ

બ. શું તમે માધ્યમના વ્યવસાયને લગતી કોઈ ખાસ તાલીમ લીધેલી છે? હા/ના
જો હા, હોય તો તે તાલીમની સ્પષ્ટતા કરો.

૫. વ્યવસાયિક માહિતી :

અ. હાલમાં તમે નીચે જણાવેલામાંથી કયા માધ્યમ સાથે સંકળાયેલા છો?

ક) વર્તમાન પત્ર

ખ) ટેલીવીઝન

ગ) અન્ય

બ. સંસ્થામાં હોદ્દો _____

ક. આપ માધ્યમ સાથે કેવી રીતે સંકળાયેલા છો?

ક) આખો દિવસ

ખ) અડધો દિવસ / છૂટક કામ કરનાર

ગ) મહેમાન/ યજમાન અર્થે

ઘ) અન્ય કોઈ

૩. આપની માહિતીની આવક રૂા. _____

૬. આપનો વ્યવસાયિક અનુભવ (અત્યાર સુધીનો જણાવો)

નં.	સંસ્થાનું નામ	અનુભવ (વર્ષમાં / મહિનામાં)

૬. આપના આ વ્યવસાયની પસંદગીને પ્રોત્સાહિત કરાનારા નીચેનામાંથી કયા ત્રણ પરિબલો છે, તેને પસંદગીના ધોરણ મુજબ ક્રમમાં ગોઠવો.

૧. કામનો પ્રકાર ☐
૨. લોકોની સેવા ☐
૩. પ્રતિષ્ઠા ☐
૪. અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતા ☐
૫. વેતન અને અન્ય લાભો ☐
૬. વિશિષ્ટ સુવિધાઓ ☐
૭. લોક સંપર્ક ☐
૮. બહોળા દષ્ટિકોણની જાણકારી ☐
૯. વિવિધ પ્રસંગો / કાર્યક્રમોમાં આમંત્રણ ☐
૧૦. અન્ય કોઈ ☐

૭. નીચે માધ્યમો દ્વારા લોકોને અપાતા સંદેશા / માહિતીની પસંદગી અને તેને તૈયાર કરવા માટેના કેટલાંક મુદ્દાઓ આપ્યા છે. મે. કરીને આપના દ્વારા અપાતા પ્રાધાન્યના પહેલાં પાંચ પસંદગીના મુદ્દાઓને ચઢતા ક્રમમાં ગોઠવો. (વધુ મહત્વથી ઓછા મહત્વ મુજબના)

માધ્યમ દ્વારા સંદેશા બનાવનારા મુદ્દાઓ

૧. વિષય ☐
૨. રજૂઆત કરવાની રીતભાત ☐
૩. સમાચાર / વાર્તાની મજબૂતતા ☐
૪. સમયની મહત્વતા ☐
૫. સ્થળની મહત્વતા ☐

૬. વાચકો / દર્શકો પર થનારી સંભવિત અસર
૭. નેતા / રાજકીય નેતા પર થનારી સંભવિત અસર ☐
૮. વાચકો / દર્શકોને લગતી સુંસગતતા ☐
૮. નીચે કેટલાક વિકાસને લગતા પ્રશ્નો અને પડકારો આપેલા છે. આપનું માધ્યમ તેનું પ્રકાશન/ પ્રસારણ ક્યારે ક્યારે કરે છે, તે ખરા (✓)ની નિશાની દ્વારા જણાવો.

નં.	વિષય મુદ્દાઓ	દરરોજ	અઠવાડિયે	પખવાડિયે	મહિનામાં એકવાર	ભાગ્યે જ
૧.	સ્વાસ્થ્ય અને કૌટુંબિક કલ્યાણ					
૨.	શિક્ષણ					
૩.	ઊર્જા અને વાતાવરણ					
૪.	માહિતી / સંદેશાવ્યવહાર					
૫.	વાહનવ્યવહાર					
૬.	રમતગમત					
૭.	વિજ્ઞાન અને કલા કુશળતા					
૮.	માનવ અધિકારો					
૯.	અપરાધ / ગુનાઓ					
૧૦.	પાણીને લગતા પ્રશ્નો					
૧૧.	પ્રદૂષણ					
૧૨.	ભ્રષ્ટાચાર					
૧૩.	ગરીબી					
૧૪.	બેરોજગારી					
૧૫.	સ્ત્રી સશક્તિકરણ					
૧૬.	બાળમજૂરી					
૧૭.	શહેરી વિકાસ					
૧૮.	ગ્રામ્ય વિકાસ					
૧૯.	અન્ય કોઈ (સ્પષ્ટતા કરો)					

પ્રશ્નાવલી

વિભાગ - ૧

ભાગ - ૧ પ્રાથમિક માહિતી

દિશા :- નીચે જણાવેલ માહિતીને ખરા (✓)ની નિશાની અથવા લખીને જણાવો.

૧. ઉંમર _____ (વર્ષમાં)

૨. જાતિ(સ્ત્રી/પુરુષ) _____

૩. રહેવાસી (વડોદરા / અમદાવાદ) _____

૪. શૈક્ષણિક લાયકાત :

અ) ૧૨મું પાસ, ડિપ્લોમા

બ) સ્નાતક (કયા વિષયમાં, સ્પષ્ટ કરો)

ક) અનુસ્નાતક કે તેથી વધુ (કયા વિષયમાં સ્પષ્ટ કરો)

ડ) અન્ય કોઈ

૫. વ્યવસાય

અ) નોકરી

બ) ધંધો

ક) રીટાયર્ડ

ડ) અન્ય કોઈ

૬. આપનો હોદ્દો અને કામના પ્રકારની વિગતવાર માહિતી આપો.

૭. માસિક આવક રૂા. _____

ભાગ - ૨

માધ્યમોના ઉપયોગની રીત.

૮. આપ રોજંદા જીવનમાં જે રીતે નીચેના માધ્યમોનો ઉપયોગ કરો છો, તેને ખરાની નિશાની દ્વારા દર્શાવો.

ક્રમ	દરરોજ	અઠવાડિયામાં ત્રણ દિવસથી વધુ	અઠવાડિયામાં ત્રણ દિવસથી ઓછા	બિલકુલ નહીં
૧. રેડિયો				
૨. વર્તમાન પત્ર				
૩. મેગેઝીન				
૪. ટેલીવીઝન				
૫. ઇન્ટરનેટ				
૬. પુસ્તકો				
૭. અન્ય કોઈ				

૯. સામાન્ય રીતે તમે કઈ ભાષામાં વર્તમાનપત્ર વાંચો છો?

અ) અંગ્રેજી ☐ બ) હિન્દી ☐ ક) પ્રાદેશિક ☐

૧૦. નીચે જણાવેલા દિવસોમાં વર્તમાનપત્ર વાંચવા માટે કેટલો સમય ફાળવો છો?

સમય	સોમવાર થી શનિવાર	રવિવાર / રજાના દિવસે
૧. ૩૦ મિનિટ થી - ૧ કલાક સુધી		
૨. ૧ કલાકથી - ૨ કલાક સુધી		
૩. ૨ કલાકથી - ૩ કલાક સુધી		
૪. ૩ કલાકથી વધુ		

૧૧. નીચે જણાવેલા મુદ્દા / સમાચારોને વાંચવાનું આપને કેટલું ગમે છે તે દર્શાવો.

વર્તમાનપત્રના મુદ્દાઓ	ખૂબ ગમે છે	થોડું ગમે છે	નથી ગમતું
૧. વિદેશનું રાજકરણ			
૨. દેશનું રાજકરણ			
૩. રમતગમત			
૪. પ્રાદેશિક / સ્થાનિક રાજકારણ			
૫. પ્રતિબંધિત વ્યક્તિઓની વ્યક્તિગત			

જીંદગી			
૬. કોમિક્સ			
૭. કાર્ટૂન			
૮. જાહેર ખબરો			
૯. વ્યાપાર અને વાનિજ્ય			
૧૦. અકસ્માત			
૧૧. સલાહ સૂચનો			
૧૨. તંત્રી વિભાગ તરફથી			
૧૩. તંત્રીને પત્ર			
૧૪. હુમન કોલમ			
૧૫. ઇન્ટરવ્યુ			
૧૬. ટીવીના કાર્યક્રમોની કોલમ			
૧૭. ફીલ્મ રીવ્યુઝ			
૧૮. આર્થિક તંત્ર			
૧૯. વિજ્ઞાન અને ઉદ્યોગો			
૨૦. ભવિષ્યની આગાહીઓ			
૨૧. કોસર્વે			
૨૨. અન્ય કોઈ			

૧૨. વર્તમાનપત્રની પસંદગી દરમ્યાન નીચેના મુદ્દાઓને કેવી રીતે પ્રાધાન્ય આપો છો, તેને તેની મહત્વતા મુજબ ચઢતા ક્રમમાં ગોઠવો.

- ક) રસપ્રદ લેખો ☐
- ખ) સારી ગુણવત્તા (પેપર અને છાપકામની) ☐
- ગ) સારું કવરેજ ☐
- ઘ) વર્તમાનપત્રની પ્રતિષ્ઠા ☐
- ચ) પ્રકાશકનું નામ ☐
- છ) તંત્રીનું નામ ☐
- જ) સરળ રીતે પ્રાપ્તિ ☐
- ☐

ઝ) સાધન સંપન્નતા મુજબ

ટ) અન્ય કોઈ

☐

૧૩. વર્તમાન પત્ર વાંચવાનો મુખ્ય આશય

ક) આજુબાજુના બનાવોથી માહિતગાર થવાનો હોય છે.

ખ) સમયને પસાર કરવા માટેનો હોય છે.

ગ) અન્યને બનાવો વિશે માહિતગાર કરવાનો હોય છે.

ઘ) સ્વ વિકાસનો હોય છે.

ચ) એકલતા દૂર કરવાનો હોય છે.

છ) આરામ / મનોરંજન અર્થે હોય છે.

૧૪. વર્તમાન પત્રના વાચક તરીકે હું,

અ) વર્તમાન પત્ર ભૂલો સિવાયનું સ્વચ્છ આવે તેવી માંગણી કરું છું. (તંત્રીને વિષય/ભાષા વિશે પત્ર લખીને)

બ) વિકાસકીય મુદ્દાઓને શોધું છું તથા તેને લગતી તંત્રીએ બનાવેલી સમસ્યાઓની પત્ર દ્વારા વિગતવાર માહિતી માંગુ છું

ક) અન્યની જેમ જે હોય તે ચાલુના રાખીને (વર્તમાન પત્રની બુધ્ધિપૂર્વક પસંદગી કરું છું)

૧૫. નીચે જણાવેલા દિવસોમાં આપ ટી.વી. જોવા માટે કેટલો સમય ફાળવો છો?

સમય	સોમવાર થી શુક્રવાર	રવિવાર / રજાના દિવસોમાં
૧. ૩૦ મિનિટથી – ૧ કલાક સુધી		
૨. ૧ કલાકથી – ૨ કલાક સુધી		
૩. ૨ કલાકથી – ૩ કલાક સુધી		
૪. ૩ કલાકથી વધુ		

૧૬. આપ ટી.વી.ના કાર્યક્રમો કઈ ભાષામાં જુઓ છો?

અ) અંગ્રેજી

☐

બ) હિન્દી

☐

ક) પ્રાદેશિક ભાષા (કઈ)

☐

૧૭. નીચે જણાવેલા ટીવીના કાર્યક્રમો તમે કેટલીવાર જુઓ છો, તે ખરા (✓)ની નિશાની કરી જણાવો.

ટી.વીના કાર્યક્રમો	નિયમિત	વારંવાર	ક્યારેક	બિલકુલ નહી
૧. સમાચાર અને રોજંદા બનાવો				
૨. કવીઝ				
૩. રમતગમત				
૪. હિન્દી સીરીયલો				
૫. હિન્દી ચલચિત્રો				
૬. વિદેશી સિરીયલો				
૭. પોપ મ્યુઝિક (ભારતીય)				
૮. પોપ મ્યુઝિક (વિદેશી)				
૯. હિન્દી ગીતો				
૧૦. નૃત્ય અને સંગીતના દેશમાં થતા કાર્યક્રમો				
૧૧. યુજીસી કાર્યક્રમો				
૧૨. વિજ્ઞાનને લગતાં કાર્યક્રમો				
૧૩. સ્વાસ્થ્યને લગતાં કાર્યક્રમો				
૧૪. અન્ય કોઈ (સ્પષ્ટ કરો)				

૧૮. ટીવી કાર્યક્રમોની પસંદગી વખતેના આપના નીચેના મુદ્દાઓને કેવીરીતે પ્રાધાન્ય આપો છો, તેને તેના ચઢતા ક્રમમાં ગોઠવો.

- ક) કાર્યક્રમના પ્રસારણના સમય મુજબ ☐
- ખ) કાર્યક્રમના પ્રકાર મુજબ ☐
- ગ) મનોરંજન લક્ષી ☐
- ઘ) શૈક્ષણિક મૂલ્ય લક્ષી ☐
- ચ) અન્ય કોઈ (સ્પષ્ટ કરો) ☐

૧૯. ટી.વી.ના દર્શક તરીકે, હું

- અ) ટીવીની ચેનલ ભૂલ રહિત આપે તેવી હું માંગણી કરું છું.
- બ) ચેનલની પસંદગી બુદ્ધિપૂર્વક કરું છું.
- ક) અન્ય કોઈ (સ્પષ્ટ કરો)

વિભાગ - ૨

લોકશાહીમાં માધ્યમોની હાલની ભૂમિકા

દિશા :- આપણે સૌ જાણીએ છીએ તેમ રોજંદા જીવનમાં વિવિધ માધ્યમોનો ઘણો મહત્વનો ફાળો છે. આ પ્રશ્નાવલીમાં હું વર્તમાનપત્ર અને ટેલીવીઝનની હાલની ભૂમિકા અંગેના તમારા દષ્ટિકોણને જાણવા આતુર છું. નીચે વર્તમાનપત્ર અને ટેલીવીઝનના માધ્યમોની ભૂમિકાને લગતાં કેટલાક વાક્યો આપેલા છે. મે. કરીને દરેક વાક્યને ધ્યાનથી વાંચી, વર્તમાનપત્ર અને ટેલીવીઝન બંનેના ખાનાઓમાં આપની સંમતિ મુજબના દષ્ટિકોણ મુજબ ખરા (✓)ની નિશાની કરો.

અહીંયા વ.અં. - વધુ અંશે

થો.અં. - થોડા અંશે

ઓ.અં. - ઓછા અંશે

વાંચવું

નં.	હાલના માધ્યમો	વર્તમાન પત્ર			ટેલીવીઝન		
		વ.અં	થો.અં	ઓ.અ	વ.અં.	થો.અ	ઓ.અં
૧.	મોસમ/હવામાનથી ઊભા થતા ભય વિશે માહિતી આપે છે (જેમ કે વર્તમાનપત્ર/ટી.વી. દ્વારા વાવાઝોડા, પૂર, ભૂકંપ, વરસાદ વગેરેની અપાતી માહિતી)						
૨.	વિરોધી મૂલ્યોના કાર્યક્રમો આપે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્રના લેખો/ટીવી સીરીયલો ભારતીય પરંપરાની સામે પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના મૂલ્યો દર્શાવી વાચકો/દર્શકોને મૂંઝવે છે.)						
૩.	દૈનિક જીવનમાં ઉપયોગી માહિતી પૂરી પાડે છે.						
૪.	પસંદગીવાળા લેખક/નિર્માતા/નિયામકના લેખો/કાર્યક્રમોને વધુ પ્રાધાન્ય અપાય છે. (દા.ત. શોભા ડેના લેખો / એક્તા કપૂરની સીરીયલો)						
૫.	ઘટના / બનાવના અર્થઘટન અને મહત્વતાની માહિતી પૂરી પાડે છે. (દા.ત.વર્તમાનપત્ર) ટી.વી. ચેનલો દ્વારા પોંગલ/બૈશાળી / જનમાષ્ટમીના તહેવારોનું મહત્વ સમજાવતા લેખો / કાર્યક્રમો						
૬.	સમાજને હાનિરૂપ થાય તેવા અનિયંત્રિત (Uncensored) સમાચારો આપે છે (દા.ત. સ્થાનિક વર્તમાન પત્ર/ ટી.વી. ચેનલો દ્વારા						

	કોમીરમખાણો દરમ્યાનના અપાયેલી માહિતીમાં અતિશયોક્તિ)						
૭.	અસુરક્ષિત/ભયજનક લાગણીનો વારંવાર અનુભવ કરાવે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર /ટી.વી. દ્વારા કરાયેલા ભૂકંપગ્રસ્ત, વિસ્તારોની વારંવારનું કવરેજ)						
૮.	સંદેશો/માહિતીનું પ્રમાણ ઓછું અને મનોરંજન વધુ કરાવે છે. (દા.ત. ટી.વી. કાર્યક્રમો જેવા કે ખીચડી, ઓફિસ-ઓફિસ, ફક્ત મનોરંજન લક્ષી બની રહે છે)						
૯.	સમાજની વિવિધ ભાષાકીય સંસ્કૃતિને મજબૂત બનાવે છે. (દા.ત. પ્રાદેશિક ભાષાના વર્તમાનપત્રો / ચેનલો વિવિધ ભાષાકીય સમુદાયના રસને સંતોષે છે.)						
૧૦	સમાજમાં અશિષ્ટતા અને નગ્નતાને પ્રોત્સાહન આપે છે. (દા.ત. વર્તમાન પત્રમાં છપાતા હોલીવુડ/બોલીવુડના ફિલ્મસ્ટારોના ફોટાઓ છબી/ MTVના કાર્યક્રમો)						
૧૧	એડર્વર્ટાઈઝ/ સીરીયલોનું Uncensored (અનિયંત્રિત) દર્શનો નિયત સમય પૂર્વની જાતિય ક્રિયાઓ, ડ્રગ્સ, અને દારૂના સેવનને ઉત્તેજે છે.(દા.ત. સિગરેટ, દારૂ, ડ્રગ્સની વર્તમાનપત્રમાં છપાતી એડર્વર્ટાઈઝ/સીરીયલોમાં દેખાડતા દર્શનો સમુદાયને તેના ઉપયોગ માટે ઉત્તેજિત કરે છે)						
૧૨.	સંક્યુલેશન / ટી.આર.પી. વધારવા માહિતી/બનાવનો ઉપયોગ પોતાની કુશળતાપૂર્વક કરે છે.						
૧૩.	વ્યાપારી નફાને ધ્યાનમાં રાખી અમુક માહિતીને દબાવી રાખે છે (દા.ત. ધુમ્રપાનની જાહેરખબર દરમ્યાન તેની શરીર પર થતી આડ અસરની માહિતી દબાવી રખાય છે)						
૧૪.	સામાજિક જૂથોને ત્વરિત કાર્ય હાથ ધરવા માટે ચલાયમન કરે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર / ટીવી દ્વારા અતિવૃષ્ટિ/ સુનામી જેવા સમયે ત્વરિત કાર્ય હાથ ધરવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.)						

૧૫.	મુદ્દાઓ/ બનાવને લગતા બિનજરૂરી કવરેજ દ્વારા લોકોને ઉત્તેજે છે. (દા.ત. બળાત્કાર/ આત્મહત્યા વગેરેના સમાચારોમાં અપાતી બિનજરૂરી માહિતી સમાચારની ગંભીરતાની મહત્વતા પણ ઓછી થઈ જાય છે.)						
૧૬.	મોટેભાગે શહેરી મુદ્દાઓની માહિતીનું કવરેજ જ કરવામાં આવે છે.						
૧૭.	માહિતી / મુદ્દાઓનું સક્રિય રીતે અર્થઘટન અને સ્પષ્ટીકરણ કરે છે. (દા.ત. બજેટના સમયે નિષ્ણાંતો સાથેની ચર્ચા)						
૧૮.	સંવેદનશીલ મુદ્દાઓ / બનાવની રજૂઆતમાં સમતોલપણ અને નિષ્પક્ષતા ગુમાવી બેસે છે. (દા.ત. કોમી રમખાણો દરમિયાન મોટાભાગના વર્તમાનપત્રો તથા ટીવી ચેનલોનો બ્રેકીંગ ન્યુઝ / મુખ્ય ના પરની હેડલાઈન દ્વારા અપૂરતી માહિતી અપાઈ હતી)						
૧૯.	નવી વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓ, કાર્યકુશળતા અને ટેકનોલોજીના પ્રસાર/ પ્રચાર દ્વારા વાચકો / દર્શકોના જ્ઞાનની ક્ષિતિઓનો વધારો કરે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ટી.વી. માં અપાતી આધુનિક કોમ્પ્યુટર/ મોબાઈલની એડવર્ટાઈઝ, એશિયન સ્કાય શોપ, જેવી જાહેરખબર દ્વારા થતાં નવા નવા વિવિધ પ્રદર્શનો)						
૨૦	સમાજના વિવિધ જૂથો/ ભગો જે એકબીજા સાથે સંકળાયેલા નથી, તેને જોડે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્રમાં વકીલ / દાક્તરને લોકો દ્વારા પૂછાયેલા પ્રશ્નો/ટીવીમાં નિષ્ણાત સાથેની વાતચીત દ્વારા ખેતરમાં કામ કરતાં ખેડૂતની મૂંઝવણનો જવાબ)						
૨૧.	સાંસ્કૃતિક, ધાર્મિક, વિદ્વાતાના મૂલ્યોનો આદર કરે છે (દા.ત. વર્તમાનપત્રની પૂર્તિમાં આવતી ભારતીય સંસ્કૃતિ, ધર્મ વિશેની વિવિધ માહિતી / ટીવી પરથી પ્રદર્શિત થતી ગોડ ચેનલ, Q ચેનલ, આસ્થા ચેનલ, સંસ્કાર ચેનલ વગેરે)						
૨૨.	દેશના સામાજિક - આર્થિક વિકાસના ઉદ્દેશ્યોના અમલીકરણમાં મદદ કરે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્રમાં						

	અવારનવાર છપાતા લેખો જેમાં સંશોધન / વાતાવરણની જાળવણી કે ટીવી ચેનલો દ્વારા વિકાસકીય મુદ્દાઓના દસ્તાવેજી કાર્યક્રમ લોકોને પ્રોત્સાહિત કરે છે)						
૨૩.	લોકોમાં જવાબદારીની સભાનતા કેળવે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ટીવી દ્વારા અપાતી સામાજિક જાહેરખબરો જેમાં વાહન ચાલકની જવાબદારી અને નિયમો, જાહેર જગ્યાઓ પરની સ્વચ્છતા વગેરે.)						
૨૪.	લોકોને સમાન અનુભવોની લાગણી કરાવે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ટીવીના કૌન બનેગા કરોડપતિ/ રસોઈ/ રમતગમતના કાર્યક્રમો વાચકો/ દર્શકોને સરખા અનુભવ કરાવે છે)						
૨૫.	વ્યાપારી નફો ના મળે તેવા વિકાસકીય મુદ્દા/ સંદેશાઓને કવરેજમાં જગ્યા નહિવત્/ આપતા નથી.						
૨૬.	વધુ અને ઓછી માહિતી ધરાવતા લોકોની અસમાનતાની ખાઈને પૂરે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ ટીવી ચેનલો દ્વારા અપાતી તંદુરસ્ત સ્વાસ્થ્યની માહિતી / કોમ્પ્યુટર શિક્ષણ)						
૨૭	લોકોના જૂનવાણી વિચારોને બદલવામાં મદદ કરે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ ટીવી દ્વારા અપાતા સ્ત્રી- પુરુષ સમાનતાના લેખો/કાર્યક્રમો, દહેજ, સ્ત્રી શિક્ષણ જેવા વિષયો પર પ્રકાશ)						
૨૮.	નોકરી/વ્યવસાયમાં હતોત્સાહિત ધારાધોરણો અને કાલ્પનિકતાઓ દર્શાવી, સ્ત્રીને નોકરી/ વ્યવસાયમાં ઉચ્ચ મોભા સુધી પહોંચવા નથી દેતા. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ટી.વી. દ્વારા પ્રકાશિત લેખો/કાર્યક્રમો, જેમાં આખો દિવસ નોકરી/વ્યવસાયમાં વ્યસ્ત રહેતી સ્ત્રી, ઘરકામ/ કૌટુંબિક જવાબદારીની અવગણના કરતી બતાવાય છે, છેવટે સ્ત્રી તે ઉચ્ચ મોભાને છોડતી નજરે પડે છે.)						
૨૯.	એકધારી/અફર અને સ્ત્રીની બિનતરફેણવાળી ભૂમિકાને સતત દર્શાવાય છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ ટી.વી. દ્વારા સ્ત્રીને મોટેભાગે અબળા, લાચાર, કે સમાજના મોભાદારોનો ભોગ બનતી દેખાડવામાં આવે છે. વળી, કાર્યક્રમો/લેખોમાં સ્ત્રીને રસોઈ,						

	સુંદરતા કે શારીરિક આકર્ષણ સંદર્ભમાં જ દર્શાવાય છે)						
૩૦.	નફાના હેતુને લઈ સ્ત્રીને પ્રદર્શન અર્થે વાપરવામાં આવે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ ટીવીમાં અપાતી મોટર સાયકલ/ સિગરેટ/ ગંજી વગેરેની જાહેરખબરમાં સ્ત્રીને જાહેરાતના આકર્ષણ હેઠળ પ્રદર્શિત કરાય છે)						
૩૧.	નિકટના સમુદાયોના પ્રશ્નોની માહિતીને પણ વાચા આપે છે. (દા.ત. વર્તમાન પત્ર/ ટીવી દ્વારા સ્થાનિક, જિલ્લાકીય, રાજકીય સ્તર તથા દેશ-વિદેશની માહિતી આપવામાં આવે છે.)						
૩૨.	ઈરાદાપૂર્વક લોકોને વિવિધ વર્ગોમાં વહેંચે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ ટી.વી.ના લેખો/ કાર્યક્રમો જેવા કે સિતારો કી દુનિયા, લાઈફ સ્ટાઈલ ઓફ રીય એન્ડ ફેમસ પીપલ)						
૩૩.	પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓના લેખો/ કાર્યક્રમો પર વધુ ભાર અપાય છે. (દા.ત. નયબલિયે, જીના ઈસીકા નામ હે વગેરે)						
૩૪.	માહિતી/ દલીલોને પોતાની પૂર્વધારણા પ્રમાણે સમાપન કરે છે. (દા.ત. રામ જન્મ ભૂમિ/ સરદાર સરોવર વિસ્થાપિતોના પ્રશ્નોમાં વર્તમાનપત્ર/ટીવી અધિકારીઓની દલીલનું પોતાની રીતે અર્થઘટન કરતા હોય છે)						
૩૫.	દેશભક્તિ, એકતા, પ્રામાણિકતા જેવા જરૂરી મૂલ્યોને વિવિધ લેખો/ કાર્યક્રમોમાં દર્શાવે છે.						
૩૬.	લોકોને હેતુપૂર્વકના કાર્ય હાથ ધરવા પ્રોત્સાહન પૂરું પાડે છે. (દા.ત. છેતરપિંડી સામેના ગ્રાહકના હક્કો, વાતાવરણની સ્વચ્છતાનું અભિયાન વગેરે લોકોને જાગૃત રાખે છે.)						
૩૭.	ખોટા રોલ-મોડેલોને દર્શાવે છે. (દા.ત. શક્તિમાન, કહીં કીસી રોજના નકારાત્મક પાત્રો લોકોના ખોટા રોલ મોડેલ તરફ આકર્ષે છે.)						
૩૮.	નિમ્ન સ્તરની બૌદ્ધિક કક્ષાના લેખો/ કાર્યક્રમો દર્શાવે છે.						
૩૯.	લોકોમાં નકારાત્મક વર્તણૂકને પ્રોત્સાહિત કરે છે. (દા.ત. ભૌતિકવાદ, સમાજથી વિપરીત વર્તણૂક						

	વગેરે લેખો/કાર્યક્રમો દ્વારા ઈર્ષા, વેરઝેર/ દ્રેષની ભાવના વધે છે)						
૪૦.	વાચકો/દર્શકોમાં બિનજરૂરી ચીજવસ્તુઓની જરૂરીયાત ઊભી કરે છે. (દા.ત. જાહેરખબરોની લોભામણી ચાલમાં વાચકો/દર્શકો બિનજરૂરી ચીજવસ્તુઓને પણ લાવવી જરૂરી સમજી બેસે છે.)						
૪૧.	લોક કલ્યાણના કાર્યોને ઓળખી તેને તેની મહત્વતા મુજબ પ્રાધાન્ય આપે છે(દા.ત. રીઝવેશન પોલિસી/ભેળસેળ/સામાન્ય નાગરિકની સુવિધાઓ વગેરેને લગતાં લેખો/કાર્યક્રમો)						
૪૨.	પસંદગીના લેખો/સમાચાર વાર્તાઓ જેમાં વધુ કવરેજ કરી શકાય તેવાને જ પ્રાધાન્ય આપે છે. (દા.ત. અકસ્માતમાં કોઈ નામાંકિત વ્યક્તિને ઈજા પહોંચી હોય તો તેનું લાંબું કવરેજ લેખો/ચેનલો દ્વારા કરવામાં આવે છે.)						
૪૩.	સામાન્ય લોકોના પ્રશ્નો અને સુસંગતતા માટેનું પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડે છે. (દા.ત. શિક્ષણનું મહત્વ, ગુજરાતમાં દારૂબંધી વગેરે પરની ચર્ચા સામાન્ય માણસોના વિચારોને વાચા આપે છે)						
૪૪.	શહેરી-ગ્રામ્ય વિસ્તારની અસરના અંતરનો વિવિધ વિભાગમાં લેખો/ કાર્યક્રમો દ્વારા ઘટાડે છે(દા.ત. સાયબર વીલેજ, ટેકનોલોજી દ્વારા કૃષિ વિકાસ)						
૪૫.	સામાન્ય માણસને પ્રતિષ્ઠિતતા મેળવવાનો અવકાશ પૂરો પાડે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ટીવી દ્વારા અપાતા કિયન ક્વીન/ સારંગમપ/ ઈન્ડીયન આઈડોલ વગેરે સામાન્ય માણસને મંચ પૂરો પાડે છે)						
૪૬.	ચોતરફી દુન્યવી માહિતી લોકો સુધી પહોંચાડે છે.						
૪૭.	સમાજના પ્રશ્નોને લોકોને વ્યક્તિગત રીતે પહોંચાડે છે. (દા.ત. કૃપોષણ, શેરી બાળકો, એઈડ્સ, વગેરેને લગતા લેખો/કાર્યક્રમો)						
૪૮.	સમુદાયમાં સ્ત્રી-પુરુષની સમાનતા કેળવવામાં મદદરૂપ બને છે (દા.ત. વર્તમાનપત્રના લેખો/કાર્યક્રમો જેમાં સ્ત્રી-પુરુષ ઘરની, કોટુંબિક અને અન્ય જવાબદારી ખભે ખભા મિલાવી ઉપાડે છે)						
૪૯.	રાજકીય નેતા/પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિના વિકાસકીય કાર્યના ફાળાને બદલે ફક્ત તેની ઓળખ વધુ						

	મજબૂત બનાવે છે. (દા.ત. દેશના મંત્રી/પ્રધાન દ્વારા કરાયેલા કામોની ઉપલબ્ધિને બદલે તેઓ ક્યાં કેટલી મુલાકાત કરી, તેમની રહેણી-કરણી વગેરેનું કવરેજ વધારે હોય છે.)						
૫૦.	લોક કલ્યાણના કાર્યક્રમો અને માધ્યમે તૈયાર કરેલા કાર્યક્રમો વચ્ચેની ખાઈ પૂરી કરે છે. (દા.ત. વર્તમાન પત્રના લેખો/ચેનલો દ્વારા લોકોને સમયાંતરે ભરવા પડતા ઈન્કમટેક્સ અંગે/ શહેરી વિકાસની સ્થિતિ અંગે માહિતગાર કરે છે)						
૫૧.	લોકોને લગતા મહત્વના બનાવોમાં નિષ્પક્ષ અને પૂર્વગ્રહ વિનાનું વલણ ધરાવે છે.						
૫૨.	વિરોધી પક્ષના સમાચારોને મુખ્ય હેડલાઈન/સમયના કવરેજ કરવામાં પક્ષપાતી વલણ રાખે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર/ટી.વી. ચેનલ જેને કોંગ્રેસ ટેકો આપતું હોય, તેમાં બીજેપી/ અન્ય પાર્ટીની માહિતી મુખ્યપાન/ સમયમાં ભાગ્યે જ કવર કરે છે.)						
૫૩.	સર્કયુલેશન/ટીઆરપી વધારવા પ્રતિષ્ઠિત/ રાજકીય નેતાઓની વ્યક્તિગત જીંદગીમાં વધુ દખલ કરે છે. (દા.ત. રાજકીય નેતાના જન્મદિનની ઉજવણી, ફિલ્મી કલાકારોની મંદિરની મુલાકાત, કે તેમના લગ્નેતર સંબંધ)						
૫૪.	વિકાસ સંબંધી સળગતા પ્રશ્નોમાં અમુક જ દષ્ટિકોણ દર્શાવાય છે. (દા.ત. ગુનાખોરોની વધતી જતી સંખ્યાના મૂળ કારણ જેવાકે, વધતી જતી ગરીબી, બેરોજગારીને લગીરે સાંકળવામાં આવતા નથી)						
૫૫.	પોતાની માંગણીઓને પૂરી કરવા લોકોને હિંસક અને આક્રમક બનાવે છે. (દા.ત. વકીલો/દાક્તરો/ મજૂરોની હડતાલ લોકોને વધુ ઝનૂની બનાવે છે.)						
૫૬.	લોકોની કહેવાતી ભાગીદારીને એક જ શબ્દ/લાઈન દ્વારા ન્યાય આપી લોકશાહીની છીછરી અભિવ્યક્તિને જ પ્રોત્સાહિત કરે છે. (દા.ત. ચર્ચા/સ્પર્ધામાં એસ એમ એસ દ્વારા ૧,૨,૩ કે હા/ના માં જવાબ આપવો.)						
૫૭.	લોકોની ઊર્મિઓને ઘબકતી / જીવંત રાખી શકતા નથી. (વારંવારના સ્વદય દ્રાવક / આક્રમક દશ્યો જેવા કે ભૂકંપ, ખૂન, બળાત્કાર લોકોને ઊર્મિહીન						

	બનાવે છે)						
૫૮.	બિનજરૂરી માહિતી દ્વારા પ્રશ્નો/મુદ્દાની ગેરરજૂઆત કરે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર / ટીવી દ્વારા અકસ્માત/ અપરાધી / ગુનાઓના કે અન્ય સંસ્થાઓની ઢીલી કામગીરી હોય તેવું પ્રદર્શન કરાય છે.)						
૫૯.	માધ્યમોને ચીટકી રહેનારા લોકોમાં સામાજિક અને કૌટુંબિક વાર્તાલાપ/ ચર્ચાનો અવકાશ ઓછો કરી નાખે છે.						
૬૦	લોકોને પ્રત્યક્ષ અનુભવથી દૂર ધકેલી તેમનામાં નિષ્ક્રિયતા વધારે છે. (દા.ત. વર્તમાનપત્ર /ટી.વી. દ્વારા અપાતી માહિતીને જે લોકો સ્વીકારી સ્વપ્રયત્ને માહિતી મેળવવાનું ઓછું / બંધ કરી દે છે.)						

વિભાગ - ૩

મે. કરીને નીચે જણાવેલ ત્રિન્ન જૂથો માટે લોકશાહી દેશમાં માધ્યમોની ભૂમિકાને મજબૂત બનાવવા અંગેના સૂચનો લખો.

ક) સમાજના નાગરિકો

૧.

૨.

૩.

૪.

૫.

ખ) માધ્યમોના વ્યવસાયિકો

૧.

૨.

૩.

૪.

૫.

ગ) માધ્યમોના કાર્યનિતિના ઘડવૈયાઓ

૧.

૨.

૩.

૪.

૫.

વિભાગ - ૪

લોકશાહીને લગતું જ્ઞાન

આપ જાણો છો તે મુજબ ભારત એ લોકશાહીનો દેશ છે. લોકશાહી દેશમાં લોકો શાસન કરતા હોય છે અને તેથી જ શાસન કરવા માટે લોકશાહી અને તેની કાર્ય પદ્ધતિ અંગેનું જ્ઞાન હોવું સૌ માટે જરૂરી છે. નીચે લોકશાહીને લગતા કેટલાક સામાન્ય જ્ઞાનના પ્રશ્નો આપેલા છે. મે. કરી આપ નીચે જણાવેલા પ્રશ્નોને માગ્યા મુજબ જણાવો.

પ્ર. ૧ નીચેના વાક્યો ખરાં(✓) છે કે ખોટા (X) તે નિશાની દ્વારા દર્શાવો.

૧. ભારતમાં પ્રત્યક્ષ (મધ્યસ્થી રહિત) લોકશાહી છે. ☐
૨. વોટ આપવાના હક્ક નો અધિકાર જ ફક્ત લોકશાહી સ્થાપે છે. ☐
૩. લોકશાહીનો અર્થ દેશ કોઈ પણ રાજકીય પક્ષ કરતા વધારે છે. ☐
૪. ગોપનીય મતદાન લોકશાહીની ચૂંટણીમાં મહત્વનું નથી. ☐
૫. વિરોધી પક્ષની ટીકા સહન કરવી એ લોકશાહીની જરૂરી લાક્ષણિકતા છે. ☐
૬. લોકોનો અવાજ જ્યારે સંભળાય ત્યારે જ લોકશાહી સમૃદ્ધ રહે છે. ☐
૭. લોકશાહીની પદ્ધતિ સમાજના લોકો સાથેની અવિરત વાતચીત/ચર્ચા માંગે છે. ☐

પ્ર. ૨ કૌંસમાં આપેલા શબ્દોમાથી સાચો જવાબ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

૧. ભારતમાં દરેક નાગરિક એક ચૂંટણીમાં _____ વોટ આપી શકે છે.
(એક, બે, ત્રણ)
૨. લોકશાહી _____ ને આધીન હોય છે.
(લોકોની સંમતિ, ઉપરી શાસન, સરકારના વિચારો)
૩. ભારતમાં વોટ આપવાનો હક્ક _____ ઉંમરે અપાય છે.
(૧૮ વર્ષ, ૨૧ વર્ષ, ૨૫ વર્ષ)
૪. મ્યુનિ. કોર્પો. ના રાજકીય વડા _____ હોય છે.
(કમિશનર, સંસદ સભ્ય, મેયર)
૫. દેશના કાયદાનું પાલન કરવું એ દરેક નાગરિક માટે _____ છે.
(મૂળભૂત અધિકાર, વહીવટી સિધ્ધાંત, ફરજ)
૬. પરોક્ષ લોકશાહી _____ તરીકે પણ ઓળખાય છે.
(રાજાશાહી, સરમુખત્યારશાહી, લોકશાસન)

૭. બિનસાંપ્રદાયિકતાનો અર્થ _____ થાય છે.

(ધાર્મિક સ્વતંત્રતા, શાસનની સ્વતંત્રતા, ગરીબીમાંથી સ્વતંત્રતા)

પ્ર. ૩ કોલમ “અ” માં લોકશાહીના મૂલ્યો આપ્યા છે અને કોલમ “બ” માં તેને લગતા અર્થ આપ્યા છે. કોલમ “અ” ના દરેક મૂલ્યને કોલમ “બ” માંના સાચા અર્થ સાથે જોડો.

અ	બ
૧. ન્યાય (જસ્ટીસ)	૧. જાતિ, લિંગ વર્ગ, ધર્મની પરવા કર્યા વિના દરેકને મોભો, અને તક માટે પ્રોત્સાહન આપવું.
૨. સ્વાધીનતા (લીબર્ટી)	૨. સામાજિક, આર્થિક, રાજકીય ક્ષેત્રમાં કોઈ ભેદભાવ નહીં.
૩. ભાઈચારો (ફ્રેટર્નિટી)	૩. વિચારો, અભિવ્યક્તિ, માન્યતા, વિશ્વાસ અને ભક્તિભાવમાં સ્વતંત્રતા આપવી.
૪. સમાનતા (ઇક્વાલિટી)	૪. વ્યક્તિગત મહત્તા અને દેશની એકતા જાળવવી.

પ્ર. ૪ નીચે દરેક પ્રશ્નના અનેક સાચા જવાબની સાથે એક ખોટો/સૌથી વધુ યોગ્ય જવાબ પર શોધો.

૧. લોકશાહીનો અર્થ થાય છે.

- અ) લોકો દેશના શાસનમાં મુક્ત રીતે ભાગ લે છે.
- બ) સરકાર ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓની બનેલી છે.
- ક) લોકો પોતાના પર શાસન કરે છે.
- ડ) લોકોના શાસન પર નિયંત્રણ લાદવા સવિશેષ અધિકારી હોય છે.

૨. લોકશાહીના મુખ્ય વિશિષ્ટતાઓ તેના

- અ) જાણકાર/ સુશિક્ષિત નાગરિકો હોય છે.
- બ) સુશિક્ષિત અને વિદ્વાન નેતાઓમાં હોય છે.
- ક) લોકોના મંતવ્યોમાં હોય છે.
- ડ) સામાજિક અને આર્થિક અસમાનતામાં હોય છે.

૩. લોકશાહી સમાજ માટે લોકોના મંતવ્યો ઊભા કરનારી વિવિધ સંસ્થાઓ

અ) પ્રચાર / પ્રચારના માધ્યમો (રેડિયો, ટીવી, વ.પ.)

બ) રાજકીય પક્ષો

ક) ધર્મ

ડ) અગ્રગણ્ય/ મૂડીદાર માણસો

૪. પરોક્ષ લોકશાહી એટલે

અ) લોકો સમયાંતરે ચૂંટણી દ્વારા પોતાના પ્રતિનિધિ ચૂંટે

બ) ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓ લોકો વતી કાયદા ઘડે

ક) પુખ્ત વયના નાગરિકો જાહેરો જગ્યાએ ભેગા થઈ પોતાના પરના શાસનને લગતા નિર્ણયો લે.

ડ) લોકો પાસે સત્તા રહે છે.

૫. લોકશાહીમાં સમાનતાની ધારણા

અ) સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચે હોય છે.

બ) ધનિક અને ગરીબ વચ્ચે હોય છે.

ક) શિક્ષિત અને અશિક્ષિત વચ્ચે હોય છે.

ડ) ઉપરનામાંથી એક પણ નહીં.

પ્ર. ૫ નીચે જણાવેલામાંથી લોકશાહીના બંધારણના કેટલાંક મૂળભૂત અધિકારો અને કેટલાક વહીવટી સિધ્ધાંતો છે. સાચા જવાબ સામે ખરાની નિશાની કરો.

	મૂળભૂત અધિકારો	વહીવટી સિધ્ધાંતો
૧. જીવન નિર્વાહના પૂરતા સાધનો દરેક નાગરિક ધરાવે છે તેની ચોક્કસાઈ કરવી.		
૨. રંગ, જ્ઞાતિ, ધર્મ, પૈસો, લિંગ, વગેરેના ધોરણે ભેદભાવ ન કરવો.		
૩. ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં સુતરાઉ મિલોને પ્રોત્સાહિત કરવી.		
૪. જાહેર જનતાનું સ્વાસ્થ્ય વધુ સારું બનાવવું		
૫. વાણી અને અભિવ્યક્તિ ની સ્વતંત્રતા માણવી		
૬. સમાજના નબળા/પછાત વર્ગોના લાભોનું રક્ષણ કરવું		
૭. કોઈ પણ ધર્મને સ્વીકારવા, બજવવા કે તેને ફેલાવો કરવા માટે મુક્ત હોવું		

ખ) જો ના, તો આવા મુદ્દાની રજૂઆત ના કરવાના શું કારણો છે?

૧. રજૂઆત કરવાની તક ના મળવી
૨. તંત્રી તરફથી પ્રોત્સાહન ના મળવું
૩. આવા મુદ્દાઓની રજૂઆત માટે સમયની અછત
૪. અન્ય કોઈ

૩) વર્તમાનપત્ર/ટીવીના પત્રકારો શું ઊંડી તપાસકીય વાર્તા/બનાવની રજૂઆત કરી શકે છે?

ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐

ક) જો હા, તો આવી ઊંડી તપાસકીય મુદ્દાઓની રજૂઆતના શું કારણો હોઈ શકે?

૧. વાર્તા/બનાવનો સમાજ સાથે સંબંધ
૨. તંત્રી ઉત્સાહ પ્રેરે છે.
૩. આવી વાર્તાઓની રજૂઆત અન્ય વર્તમાનપત્ર દ્વારા નથી થતી.
૪. તેઓ સારા સ્ત્રોતોની ક્ષમતા ધરાવે છે.
૫. વ્યવસ્થાપકો તેઓને ટેકો આપે છે
૬. અન્ય કોઈ

ખ) જો ના, તો આવી ઊંડી તપાસકીય મુદ્દાઓની રજૂઆતના શું કારણો હોઈ શકે?

૧. આવી વાર્તા/બનાવની સમાજ પર કોઈ અસર નથી થતી.
૨. તંત્રી ઉત્સાહ નથી પ્રેરતા
૩. તેઓ પાસે સારા સ્ત્રોતો નથી હોતા.
૪. વાર્તા/બનાવમાં વાસ્તવિકતાની અછત હોય છે.
૫. અન્ય કોઈ

૪) ઊંડી તપાસકીય માહિતી/બનાવની રજૂઆત વખતે વિગત આપનાર સ્ત્રોતોની માહિતીની ગુપ્તતા રખાય છે?

ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐

ક) જો હા, તો નીચેની કઈ રીતે તમે તેને ગુપ્ત રાખો છો?

૧. અધિકારી સ્ત્રોત મુજબ
૨. માન્ય સ્ત્રોતો મુજબ
૩. તે શીખવામાં આવે છે
૪. અન્ય કોઈ

- ૫) શું તમારી આ પદ્ધતિથી તેઓ માહિતી આપનાર સ્ત્રોતોને ગુપ્ત રાખે છે ખરા?
- ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐
- ૬) શું તંત્રી/વ્યવસ્થાપકો આ રીતે ગુપ્ત રાખેલી માહિતીના સ્ત્રોતને છતુ કરવા ફરજ પાડે છે ?
- ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐
- ક) જો હા, તો શુ તમે માહિતગાર સ્ત્રોતની માહિતી છતી કરી દો છો?
- અ) હા ☐ આ) ના ☐ ઇ) કહી શકાય તેમ નથી ☐
- ખ) જો ના, તો તમે તેની ગુપ્તતા કેવી રીતે જાળવો છો?
૧. માહિતગાર સ્ત્રોતની માહિતી આપવાનું નકારી કાઢીએ
 ૨. ખોટી માહિતી આપીને
 ૩. ઉપરી અધિકારીને આ માહિતીની ગુપ્તતા જાળવવાનું કહીને
 ૪. અન્ય કોઈ (સ્પષ્ટ કરો)
- ૭) શું વર્તમાનપત્ર/ટીવી ચેનલવાળા “ઓફ ધ રેકૉર્ડ” માહિતી આપે છે?
- ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐
- ૮) શું વર્તમાનપત્ર / ટીવીના વ્યવસાયિકો તેમના કવરેજ મટે માહિતીની ચોકસાઈ કરે છે?
- ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐

II) ભાષા :

- ૯) શું તમને લાગે છે કે વર્તમાનપત્ર/ ટીવીના પત્રકારો બનાવની વિગતવાર માહિતી આપે છે?
- ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐
- ક) જો હા, તો શું તમને લાગે છે કે તેઓ પરિસ્થિતિ / બનાવની નજીક હોય છે?
૧. કોઈ વાર ઘણી નજીકથી
 ૨. કોઈ વાર ઓછા નજીકથી
 ૩. કહી શકાય તેમ નથી
- ૧૦) શું તમને લાગે છે કે વર્તમાનપત્ર/ટીવીના વ્યવસાયિકો પોતાના વિચારોની અભિવ્યક્તિ ક્યારેક નથી કરી શકતા?
- ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐
- ક) જો હા, તો આ પરિસ્થિતિને સુધારવા પ્રયત્ન કરો છો?
- અ) હા ☐ બ) ના ☐ ક) કહી શકાય તેમ નથી. ☐

અ) જો હા, તો આવી પરિસ્થિતિ સુધારવા નીચેનામાંથી શું કરો છો?

૧. પત્રકારત્વની ભાષાને સ્વપ્રયત્ને શીખીને
૨. ઉપરી અધિકારી પાસેથી શીખીને
૩. ઉપરી અધિકારી જાણતા હોય તેવી ભાષાનો ઉપયોગ કરીને
૪. અન્ય વર્તમાનપત્રની નકલ કરી
૫. અન્ય કોઈ

III) નૈતિક દષ્ટિએ :

૧૧) શું તમને લાગે છે વર્તમાન પત્ર/ ટીવી માધ્યમના વ્યવસાયિકો નૈતિકતામાં માને છે?

ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐

ક) જો હા, તો તમે તેને કેવી રીતે અનુસરો છો?

૧. વારંવાર
૨. ક્યારેક
૩. બિલકુલ નહીં
૪. કહી શકાય તેમ નથી

ખ) જો ના, તો શું તમને લાગે છે કે નૈતિકતાને તમારા વ્યવસાય સાથે કોઈ સંબંધ નથી?

ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐

૧૨) તમારા માધ્યમોના નૈતિક મૂલ્યો વિશે શું વિચારો છો?

- ક) તે જાતે જ લાદવા જોઈએ.
- ખ) તે તંત્રી દ્વારા જ લાદવા જોઈએ.
- ગ) તે કાયદા દ્વારા જ લાદવા જોઈએ.
- ઘ) કહી શકાય તેમ નથી.

૧૩) શું તમને લાગે છે કે ભારતમાં પ્રેસ કાઉન્સિલ/પ્રસારણ માધ્યમની સંસ્થાઓ તેમના વ્યવસાયમાં અસરકારક માધ્યમની સંસ્થાઓ તેમના વ્યવસાયમાં અસરકારક રીતે નૈતિક મૂલ્યોનું અમલીકરણ કરી શકે છે?

ક) હા ☐ ખ) ના ☐ ગ) કહી શકાય તેમ નથી. ☐